

სიმონი ტაკაშვილი*

სალომე კობერიძე**

მტკიცების პროცესი კაპიტალური ტიპის საზოგადოების პარტნიორის/აქციონერის გამჭოლი პასუხისმგებლობის დროს

I. შესავალი

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღებით პარტნიორის/აქციონერის პირადი პასუხისმგებლობის საკითხი უფრო მეტად აქტუალური გახდა, რადგან ახალმა კანონმა განსხვავებული სტანდარტი დადგინდა მენარმე იურიდიული პირის პარტნიორების/აქციონერების გამჭოლი პასუხისმგებლობის საკითხთან დაკავშირებით.

სტატია მიზნად ისახავს ისეთი პრაქტიკული საკითხის კვლევას, როგორცაა, მტკიცების პროცესი იმ სასამართლო დავებში, სადაც კრედიტორის მიერ წარდგენილი სარჩელით მოთხოვნილია პარტნიორის/აქციონერის გამჭოლი პასუხისმგებლობა. ეს საკითხი ნაშრომში გაანალიზებულია როგორც „მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის ამოქმედებამდე არსებული სასამართლო პრაქტიკის, ისე მოქმედი კანონით დადგენილი სტანდარტის შეფასებით. მიუხედავად იმისა, რომ როგორც წესი, აქციონერთა/პარტნიორთა პირადი პასუხისმგებლობა კომპანიის ვალდებულებათა გამო არ დგება,¹ პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობის პრინციპი ერთ-ერთ პრობლემური და სპეციფიკური საკორპორაციო-სამართლებრივი საკითხია. შესაბამისად, თავისებურებებით გამოირჩევა ამ საკითხთან დაკავშირებული მტკიცების პროცესიც: ერთი მხრივ, საყურადღებოა, თუ რისი მტკიცების ტვირთი აქვს კრედიტორს, ხოლო, მეორე მხრივ, პარტნიორს, რომელიც, რა თქმა უნდა, მიუთითებს იმაზე, რომ წარმოშობილ ვალდებულებაზე პასუხისმგებელი არა ის, არამედ კომპანიაა. ამასთან, ნაშრომი მიზნად არ ისახავს გამჭოლი პასუხისმგებლობის თეორიულ კვლევასა და სიღრმისეულ

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, ადვოკატი, იურიდიული კომპანია „ჯეი ენდ თი ქონსალტინგის“ პარტნიორი. ORCID: 0000-0001-8608-170X.

** სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, იურიდიული კომპანია „ჯეი ენდ თი ქონსალტინგის“ უფროსი იურისტი. ORCID: 0009-0000-1799-4126.

¹ ბაქაძური ნ., გელტერი მ., ცერცვაძე ლ., ჯუღელი გ., საკორპორაციო სამართალი, თბილისი, 2019, 205.

ანალიზს. შესაბამისად, სტატიაში გაანალიზებულია გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების მტკიცების პროცესი ახალი კანონის მიერ დადგენილი სტანდარტების ქრილში.

აღსანიშნავია, რომ დღესდღეობით საკორპორაციოსამართლებრივი დავები, განსაკუთრებით კი პარტნიორის/აქციონერის შესაძლო პირად პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული, ერთ-ერთი პრობლემურია და ამავდროულად, რთულ დავათა კატეგორიას მიეკუთვნება. შესაბამისად, ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა და იურიდიული ლიტერატურა, რაც, საბოლოო ჯამში, ღირებული დასკვნების გამოტანასა და მათ პრაქტიკაში გათვალისწინებას მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს.

II. პარტნიორის/აქციონერის გამჭოლი პასუხისმგებლობის ცნება და საფუძვლები

ტრადიციული საკორპორაციო სამართალი ეფუძნება კორპორაციის დამოუკიდებელი სამართლსუბიექტურობის იდეას, რომლის თანახმად, ის განცალკევებულია მისი პარტნიორებისგან, აქვს საკუთარი მემკვიდრეობითი სტრუქტურა, უფლებები და პასუხისმგებლობები², რაც კაპიტალური ტიპის საზოგადოებების მახასიათებელი ელემენტია.³ კერძოდ, კაპიტალური ტიპის საზოგადოების პარტნიორები, ამხანაგური ტიპის საზოგადოების პარტნიორებისგან განსხვავებით, კრედიტორთა წინაშე პასუხს აგებენ როგორც სოლიდარული მოვალეები,⁴ კაპიტალური ტიპის საზოგადოების პასუხისმგებლობა კი თავად საზოგადოების ქონებით შემოიფარგლება.⁵ შესაბამისად, საზოგადოება შემოფარგლულია კორპორაციული საფარველით, რომელიც პარტნიორის ერთგვარი „იმუნიტეცია“, კორპორაციის დაფუძნების მომენტიდან დაიცვას ის პასუხისმგებლობისგან გარესამართლებრივ ურთიერთობებში.⁶

² Vandekerckhove K., *Piercing the Corporate Veil: A Transnational Approach*, Kluwer Law International, 2007, 3; იხ. ციტირება: Ph. I. Blumberg, «Accountability of multinational corporations: the barriers presented by concepts of the corporate juridical entity» (2001) 24 *Hastings Intl & Comp. L. Rev.* 301.

³ ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის (სამოსამართლო სამართლის სიახლე), წიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 432.

⁴ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 26-ე მუხლის პირველი და მეორე პუნქტები.

⁵ ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის (სამოსამართლო სამართლის სიახლე), წიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 432.

⁶ ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუნარობის დროს – გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2016, 17.

ზემოაღნიშნული ზოგადი ნესიდან გამონაკლისია პარტნიორისთვის გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების ინსტიტუტი. აღსანიშნავია, რომ ამ უკანასკნელის მიზანია, უზრუნველყოს კრედიტორის დაცვა იმ შემთხვევაში, როდესაც სხვა სამართლებრივი მექანიზმებით ეფექტური დაცვა ვერ მიიღწევა. შესაბამისად, გამჭოლი პასუხისმგებლობა საგამონაკლისო ბერკეტი,⁷ რომელიც უფლებას აძლევს კრედიტორებს, უგულბებლყონ იურიდიული პირის „შეზღუდული პასუხისმგებლობა“ და მოითხოვონ ამავე კომპანიის აქციონერებისთვის/პარტნიორებისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრება.⁸

აღსანიშნავია, რომ გამჭოლი პასუხისმგებლობის სამოქალაქოსამართლებრივი საფუძველი მოცემულია „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში.⁹ ამ უკანასკნელის ევოლუციასთან ერთად, გამჭოლი პასუხისმგებლობის მომწესრიგებელი ნორმაც შეიცვალა. გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვის პარტნიორი სამართლებრივ ფორმას ბოროტად უნდა იყენებდეს¹⁰. კანონის თავდაპირველი რედაქციით, სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენებად მიიჩნეოდა საზოგადოების ქონების შერევა სხვა ქონებასთან ან სანარმოს ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი კაპიტალის არასრული ფორმირება.¹¹ შემდგომი ცვლილებით სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენება განიმარტა შემდეგნაირად: თუ არ იქნა უზრუნველყოფილი საბუღალტრო წიგნების ისეთი წარმოება, საიდანაც მკაფიოდ გამომდინარეობს, თუ რომელი ქონება ან რომელი ვალდებულება ეკუთვნის საზოგადოებას.¹² აღსანიშნავია, რომ უკვე შემდგომი რედაქციით გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების წინაპირობად კანონმდებელმა მხოლოდ სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენება განსაზღვრა, კონკრეტულ გარემოებაზე მითითების გარეშე.¹³ რაც შეეხება „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონით შემოთავაზებულ ფორმულირებას, ამ უკანასკნელმა წინაპირობის, სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენებასთან ერთად დამატებით გაითვალისწინა შემდეგი გარემოების არსებობის აუცილებლობა – საზოგადოებას არ უნდა შეეძლოს კრედიტორის დაკ-

⁷ იქვე, 21.

⁸ ბაქაძური ნ., გელტერი მ., ცერცვაძე ლ., ჯუღელი გ., საკორპორაციო სამართალი, თბილისი, 2019, 203.

⁹ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 26-ე მუხლის მეორე პუნქტი.

¹⁰ ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის (სამოსამართლო სამართლის სიახლე), წიგნში: გურამ ნაჭყებია 75, ნ. თოდუას რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 412; იხ. ციტირება: საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 1994, N21-22, მუხ.455.

¹¹ იქვე.

¹² „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის (09.06.1999 წლის რედაქცია) მე-3 მუხლის მე-4 პუნქტი.

¹³ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის (14.03.2008 წლის რედაქცია) მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტი.

მაყოფილება.¹⁴ შესაბამისად, დღეს მოქმედი რედაქციის ფარგლებში, კანონმდებელი სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების ჩამონათვალს არ გვთავაზობს, თუმცა ადგენს მეორე წინაპირობას, რომ საზოგადოებას არ უნდა შეეძლოს კრედიტორების დაკმაყოფილება.

აკადემიურ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, პარტნიორის პირადი პასუხისმგებლობის დანესებისთვის სწორედ სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების შედეგი უნდა იყოს საწარმოს ქონებრივი მდგომარეობის იმდენად გაუარესება, რომ მას არ შეეძლოს დააკმაყოფილოს კრედიტორის მოთხოვნა.¹⁵

აღსანიშნავია, რომ გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების პირველი წინაპირობა – სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენება – განსაზღვრავს სწორედ გამჭოლი პასუხისმგებლობის არსს. სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების მტკიცების ტვირთი კი მოსარჩელეს აკისრია.¹⁶ ლიტერატურასა და საერთაშორისო სასამართლო პრაქტიკაში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენებას ადგილი აქვს მაშინ, თუ კომპანიას არ გააჩნია რეალური დამოუკიდებლობა, ხოლო ასეთი კომპანია მისი მაკონტროლებელი პარტნიორის ალტერ ეგოდ მიიჩნევა.¹⁷ აღსანიშნავია, რომ ალტერ ეგოს დოქტრინას საფუძველი ჩაუყარა 1921 წელს კალიფორნიის უმაღლესი სასამართლოს მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებამ.¹⁸ არაერთ გადაწყვეტილებაში აშშ-ის სასამართლოები განმარტავენ, რომ ალტერ ეგოს თეორია გამოიყენება მაშინ, როდესაც პარტნიორისა და კომპანიის საერთო ინტერესების ისეთი ერთობაა, რომ მათი დამოუკიდებელი სამართალსუბიექტურობა აღარ არსებობს და პარტნიორის ქმედებები განიხილება როგორც კორპორაციის ქმედებები,¹⁹ აღსანიშნავია, რომ სწორედ ალტერ ეგოს თეორიის დამადასტურებელ გარემოებად მიიჩნევა პარტნიორის მიერ საზოგადოებაზე დომინირება და კონტროლი.²⁰

¹⁴ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 26-ე მუხლის მეორე პუნქტი.

¹⁵ გიგუაშვილი გ., ჯუღელი გ., განმარტებები საქართველოს კანონზე „მენარმეთა შესახებ“ (2022 წლის თებერვლის მდგომარეობით), თბილისი, 2022, 62.

¹⁶ იქვე.

¹⁷ Örn P., *Piercing the Corporate Veil – a Law and Economics Analysis*, 2009, 27; იხ. ციტირება: Vandekerckhove, Karen (2007), p. 83.

¹⁸ ცერცვაძე ლ., დირექტორატის მოვალეობები კომპანიების შერწყმისას და საკონტროლო პაკეტის გასხვისებისას (შედარებითსამართლებრივი ანალიზი აშშ-ის, უპირატესად დელავერის შტატის, ევროკავშირისა და ქართული სამართლის მაგალითზე), სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2015, 83.

¹⁹ იხ., *Minifie v. Rowley*, 187 Cal. 481, 202 P. 673 (Cal. 1921); *Riddle v. Leuschner*, 51 Cal.2d 574, 335 P.2d 107 (Cal. 1959); *Automotriz Del Golfo De California v. Resnick*, 47 Cal.2d 792, 306 P.2d 1 (Cal. 1957); *Minton v. Cavaeny* – 56 Cal. 2d 576, 15 Cal. Rptr. 641, 364 P.2d 473 (1961); *Atempa v. Pedrazzani*, S252440 (Cal. Jan. 3, 2019).

²⁰ *Morris v. Dept. of Taxation*, 82 N.Y.2d 135, 603 N.Y.S.2d 807, 623 N.E.2d 1157 (N.Y. 1993).

იმისთვის, რომ კორპორაციული საფარველის გაჭოლვა მოხდეს, კრედიტორმა უნდა დაადასტუროს, რომ პარტნიორმა განახორციელა ექსკლუზიური დომინირება და კონტროლი, რის შედეგადაც საზოგადოებას აღარ აქვს სამართლებრივი სამართალსუბიექტურობა.²¹ ამ შემთხვევაში, პარტნიორი პრაქტიკულად უნდა ერეოდეს საზოგადოების ყოველდღიურ ოპერაციებში.²²

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების მტკიცებისას კრედიტორმა უნდა დაადასტუროს, რომ პარტნიორი კომპანიის „მეორე მერა“. ამასთან, კრედიტორმა უნდა ამტკიცოს, რომ პარტნიორის მხრიდან საზოგადოებაზე განხორციელდა დომინირება და კონტროლი, რასაც შედეგად მოჰყვა კომპანიის სამართალსუბიექტურობის დაკარგვა იმგვარად, რომ პარტნიორსა და კომპანიას შორის ზღვრის გავლება გახდა შეუძლებელი.

III. საზოგადოების მიერ კრედიტორის დაკმაყოფილების შეუძლებლობის მტკიცების პროცესი

„მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების პარტნიორისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლობას იძლევა იმ შემთხვევაში, თუკი გარდა პარტნიორის მხრიდან სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების გარემოებისა, საზოგადოებას არ შეუძლია კრედიტორის დაკმაყოფილება.²³ იმის გათვალისწინებით, რომ კანონის აღნიშნული დანაწესი ზემოაღნიშნულ ორ გარემოებას შორის „და“ კავშირითაა ფორმულირებული, შესაბამისად, ნათელია, რომ პასუხისმგებლობის დაკისრების კუმულაციურ წინაპირობებთან გვაქვს საქმე. ამასთან, სასამართლომ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა შეაფასოს საზოგადოების შესაძლებლობა, დააკმაყოფილოს კრედიტორები, ვინაიდან გამჭოლი პასუხისმგებლობის გამოყენების საკითხი მხოლოდ მაშინ დგას დღის წესრიგში, როდესაც კომპანიას კრედიტორის დაკმაყოფილება სრულად ან ნაწილობრივ არ შეუძლია.²⁴

„მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის ძალაში შესვლამდე არსებული სასამართლო პრაქტიკა პარტნიორების პასუხისმგებლობას კრედიტორების წინაშე კომპანიის ვალდებულებების მიმართ სუბსიდიურ პასუხისმგებლობად განმა-

²¹ *Outokumpu Eng'g Enters., Inc. v. Kvaerner Enviropower, Inc.*, 685 A.2d 724 (Del. Super. Ct. 1996).

²² *Allen v. Oberdorfer Foundries, Inc.*, 192 A.D.2d 1077, 595 N.Y.S.2d 995 (N.Y. App. Div. 1993).

²³ „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 26-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

²⁴ გიგუაშვილი გ., ჯუღელი გ., განმარტებები საქართველოს კანონზე „მენარმეთა შესახებ“ (2022 წლის თებერვლის მდგომარეობით), თბილისი, 2022, 62.

რტავდა.²⁵ სუბსიდიური პასუხისმგებლობის ყველაზე გავრცელებული განმარტება კონტინენტურევროპულ სამართალში არის ერთი პირისთვის სხვისი არამართლზომიერი ქმედებისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრება.²⁶ არც „მენარმეთა შესახებ“ კანონი და არც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ შეიცავს სუბსიდიური პასუხისმგებლობის განმარტებას, თუმცა გარკვეული ნორმები მიუთითებს ასეთი პასუხისმგებლობის არსებობაზე. სამოქალაქო კოდექსის 994-ე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, ათ წელზე მეტი ასაკის, მაგრამ არასრულწლოვანი პირის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანისათვის დამატებით სუბსიდიური პასუხისმგებლობა ეკისრებათ მათ კანონიერ წარმომადგენლებს.²⁷ სუბსიდიური პასუხისმგებლობის დაკისრება ხდება მაშინ, როდესაც არასრულწლოვანის ქონება ან შემოსავალი არ არის საკმარისი მიყენებული ზიანის ასანაზღაურებლად.²⁸ შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ სუბსიდიური პასუხისმგებლობა ნიშნავს ისეთ პასუხისმგებლობას, როდესაც პარტნიორი პასუხისმგებელია საზოგადოების ვალეებზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ამ უკანასკნელს არ გააჩნია საკმარისი ქონება კრედიტორის დასაკმაყოფილებლად. ამდენად, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მითითებით, გამჭოლი პასუხისმგებლობის წინაპირობების შემონახვამდე, უნდა დადგინდეს მოვალის გადახდისუუნარობა.²⁹ მიუხედავად ასეთი განმარტებისა, გამჭოლ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებაში არ იკითხება, თუ რა გარემოებების საფუძველზე დადგინდა, რომ მოვალე გადახდისუუნარო იყო.³⁰ შესაბამისად, მიზანშეწონილია, განიმარტოს, თუ რას მოიცავს თავის თავში კომპანიის გადახდისუუნარობა. „რეაბილიტაციისა და კრედიტორთა კოლექტიური დაკმაყოფილების შესახებ“ კანონი მოვალეს გადახდისუუნაროდ მიიჩნევს, თუ იგი ვერ ფარავს ვადამოსულ ვალდებულებებს.³¹ ამდენად, მოვალის გადახდისუუნაროდ მიჩნევისთვის გასათვალისწინებელია მოვალის შესაძლებლობა, დაფაროს ვადამოსული ვალდებულებები, რის შემდეგად უკვე მოვალეს ეკისრება ვალდებულება,

²⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 15 მაისის Nას-1307-1245-2014 გადაწყვეტილება.

²⁶ Giliker P., *Vicarious Liability in Tort: A Comparative Perspective*, Cambridge University Press, 2010, 13.

²⁷ ნინუა ე., სუბსიდიური პასუხისმგებლობა და მათი წარმოშობის საფუძვლები, *ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“*, N5(48), 2015, 58.

²⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 995-ე მუხლი.

²⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 15 მაისის Nას-1307-1245-2014 გადაწყვეტილება.

³⁰ იქვე.

³¹ „რეაბილიტაციისა და კრედიტორთა კოლექტიური დაკმაყოფილების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი.

გააქარწყლოს გადახდისუუნარობის ფაქტი იმის დადასტურებით, რომ საზოგადოების მთლიანი ვალდებულებების ჯამი აღემატება მთლიანი აქტივების ჯამს.³²

აღსანიშნავია, რომ მოვალის გადახდისუუნარობა შესაძლოა შეფასდეს როგორც გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების პროცესში, ასევე მისი დასრულებისას. გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების დასრულებისას კი უნდა მოხდეს დიფერენციაცია, შესაძლებელია თუ არა კომპანიის გაკოტრების შემდეგ პარტნიორისთვის გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრება. გონივრულია, დავუშვათ, რომ თუ საწარმო შეწყვეტს არსებობას, პარტნიორის სტატუსი, როგორც ასეთი, აღარ იარსებებს, შესაბამისად, გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხი კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგება, რადგან ამგვარ შესაძლებლობას „მენარმეთა შესახებ“ კანონი არ იძლევა. სავარაუდოა, რომ გადახდისუუნარობის საქმისწარმოების დასრულების შემდგომ სათანადო წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში, კრედიტორს შეუძლია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა პარტნიორისგან და არა გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრება. ამასთან, შესაძლოა, ანალოგიის სახით ამ საკითხის განმარტებისთვის ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ გაკეთებული მითითების გამოყენება, რომელიც ცრუმადიერი პირების დადგენის შემთხვევაში საწარმოს რეგისტრაციის გაუქმების შემდეგ ცრუმადიერ პირზე იძულებითი სააღსრულებო ღონისძიებების განხორციელების შესაძლებლობას გამორიცხავს, რადგან აღარ არსებობს ის პირი, ვისი ცრუმადიერობაც უნდა დადგინდეს.³³

ამასთან, ყურადღების მიღმა არ უნდა დარჩეს ის ფაქტი, რომ „მენარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი არ გვთავაზობს სიტყვათა შეთანხმებას – „მოვალის გადახდისუუნარობას“, არამედ მიუთითებს საზოგადოების შეუძლებლობაზე, დააკმაყოფილოს კრედიტორები, რაც არ არის საზოგადოების გადახდისუუნარობის ეკვივალენტი.³⁴ გონივრულია, დავუშვათ, რომ საზოგადოების გადახდისუუნარობა თავის თავში მოიცავს საზოგადოების უუნარობას, დააკმაყოფილოს კრედიტორები, თუმცა ეს უკანასკნელი, შესაძლოა, უფრო ნაკლებ მოთხოვნებთან იყოს დაკავშირებული. მაგალითად, გამჭოლი პასუხისმგებლობის მიზნებისთვის საზოგადოების შეუძლებლობის დააკმაყოფილოს კრედიტორები დამადასტურებელ სათანადო გარემოებად შეიძლება იქნეს მიჩნეული საზოგადოების მოვალეთა რეესტრში რეგისტრაცია გარკვეული პერიოდის განმავლო-

³² მესხიშვილი ქ., ბათლიძე გ., ამისულაშვილი ნ., გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების საფუძვლები „რეაბილიტაციისა და კრედიტორთა კოლექტიური დაკმაყოფილების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, თბილისი, 2021, 21.

³³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2019 წლის 5 მარტის N3/8209-17 განჩინება.

³⁴ ბურდული ი., მახარობლიშვილი გ., თოხაძე ა., ზუბიტაშვილი ნ., ალადაშვილი გ., მალრაძე გ., ეგნატაშვილი დ., საკორპორაციო სამართალი, თბილისი, 2022, 391.

ბაში უწყვეტად,³⁵ ან კრედიტორების მიერ იძულებითი სააღსრულებო წარმოების კომპანიის მიმართ უშედეგოდ განხორციელება.³⁶

აღსანიშნავია, რომ შეზღუდული პასუხისმგებლობის ბოროტად გამოყენების ელემენტის მტკიცების ტვირთი კრედიტორს ეკისრება, თუმცა საზოგადოების მიერ კრედიტორის ვერ დაკმაყოფილების გარემოების დადასტურებისას კრედიტორს მხოლოდ პირველადი ვარაუდის შექმნის ვალდებულება აქვს, რის შემდეგაც ხდება მტკიცების ტვირთის შებრუნება და მოპასუხემ უნდა დაიცვას თავი იმაზე მითითებით, რომ სამენარმეო საზოგადოებას შესწევს კრედიტორთა მოთხოვნის დაკმაყოფილების უნარი და არ არსებობს პარტნიორისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრების აუცილებლობა.³⁷ აღსანიშნავია, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეზე, რომელშიც მოსარჩელემ მოითხოვა პარტნიორებისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრება, სარჩელზე თანდართული მოპასუხე კომპანიის მოსარჩელისადმი მიწერილი წერილი, რომ მოსარჩელის მოთხოვნის დაკმაყოფილება გამოიწვევდა მის გადახდის უუნარობას, მიიჩნია პირველადი ვარაუდის შექმნად, რომ საზოგადოებას არ შეუძლია კრედიტორების დაკმაყოფილება.³⁸ აღნიშნული დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა ის გარემოება, რომ სასამართლომ პარტნიორების პირად ქონებაზე უზრუნველყოფის ღონისძიებები გამოყენების მოთხოვნა დააკმაყოფილა.³⁹

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სავარაუდოა, გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების მიზნებისთვის, პირველადი ვარაუდის შექმნისთვის, რომ საზოგადოებას არ შეუძლია კრედიტორის დაკმაყოფილება, აუცილებელი არ არის გადახდის უუნარობის საქმისწარმოების დაწყება, აგრეთვე საზოგადოების მიმართ გადახდევინებისა და აღსრულების ყველა პროცედურის უშედეგოდ გავლა, მოსარჩელემ მხოლოდ უნდა დაძლიოს პირველად მტკიცების ტვირთი, ხოლო ამის შემდეგ მოპასუხემ უნდა ამტკიცოს, რომ საზოგადოებას შეუძლია კრედიტორის დაკმაყოფილება.

³⁵ იქვე, 392.
იქვე, 391.

³⁶ Cheng-Han T., Wang J., Hofmann C., Piercing the Corporate Veil: Historical, Theoretical & Comparative Perspectives, *Berkeley Business Law Journal*, Vol.16, No.1, 2019, 177; იხ. ციტირება: d. 34 and confirming BGH II ZR 129/04, Oct. 24, 2005, 2006 NZG 64.

³⁷ გიგუაშვილი გ., ჯუღელი გ., განმარტებები საქართველოს კანონზე „მენარმეთა შესახებ“ (2022 წლის თებერვლის მდგომარეობით), თბილისი, 2022, 62.

³⁸ თბილისის საქალაქო სასამართლოს წარმოებაში არსებული №2/29167-21 საქმეში წარდგენილი სარჩელი და თანდართული დოკუმენტები.

³⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 03 ნოემბრის №2/29167-21 განჩინება სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადების ნაწილობრივ დაკმაყოფილების თაობაზე.

IV. გამჭოლი პასუხისმგებლობის დელიქტურ პასუხისმგებლობასთან მიმართება

გამჭოლი პასუხისმგებლობისა და დელიქტური პასუხისმგებლობის ურთიერთმიმართების საკითხი მეტად აქტუალურია, ბოლოდროინდელი ქართული სასამართლო პრაქტიკა, ნაცვლად „მენარმეთა შესახებ“ კანონით გათვალისწინებული ნორმებისა, იყენებს დელიქტსპარტნიორისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვის.⁴⁰ მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე საკრედიტო კავშირის მეანაბრეთა თანხების მითვისებისთვის სისხლისამართლებრივ დამნაშავეებად იქნენ ცნობილი კომპანიის დამფუძნებლები, გადაწყვეტილებაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ ერთ-ერთი დამფუძნებელი ფორმალურად მართავდა კომპანიას და სწორედ მისი ნაქეზებით მიითვისა დირექტორმა მეანაბრეთა თანხები პარტნიორისთვის სესხის გაცემის გზით, ამ უკანასკნელმა კი ვალი არ დააბრუნა, მოიხმარა პირადი მიზნებისთვის, რის გამოც კომპანიამ ველარ უზრუნველყო აღებული ფინანსური ვალდებულებების შესრულება კრედიტორების მიმართ.⁴¹ ნათელია, რომ აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების გარემოებებს ვხვდებით, რადგან კომპანიიდან თანხები გაედინება იმ მიზნით, რომ კრედიტორებმა მოთხოვნა ვერ დაიკმაყოფილონ, ამასთან, სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილებაში ნახსენები „ფორმალური მიმართველი“ ჩრდილოვანი დირექტორის სამართლებრივ კონსტრუქციას ქმნის, რაც სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების დამადასტურებელი გარემოებაა,⁴² რადგან ეს უკანასკნელი ფორმალურად მართავდა კომპანიას და სწორედ მისი ნაქეზებითა და დავალებით მოქმედებდა დირექტორი მეანაბრეთა თანხების მითვისებისას. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ, მაგალითად, გერმანიის სასამართლოები ერიდებიან გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის გამოყენებას, რადგან პარტნიორების პასუხისმგებლობა შემოფარგლულია კომპანიის და არა კრედიტორის წინაშე, მხოლოდ ქონების აღრევის შემთხვევებში გერმანული სასამართლოები ეყრდნობიან გამჭოლი პასუხისმგებლობის ნორმებს, სხვა შემთხვევებში ძირითადად დელიქტური სამართალს აფუძნებენ პარტნიორის პასუხისმგებლობას.⁴³ ამასთან, გერმანიის სასამართლოების ბოლოდროინდელი პრაქტიკით პარტნიორის მიერ ე.წ. „ჩარევა, რომელიც საფრთხე უქმნის კომპანიის არსებობას“

⁴⁰ ბურდული ი., მახარობლიშვილი გ., თოხაძე ა., ზუბიტაშვილი ნ., ალადაშვილი გ., მალრაძე გ., ეგნატაშვილი დ., საკორპორაციო სამართალი, თბილისი, 2022, 401-402.

⁴¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 24 დეკემბრის №ას-203-2020 გადაწყვეტილება.

⁴² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 15 მაისის №ას-1307-1245-2014 გადაწყვეტილება.

⁴³ Cheng-Han T., Wang J., Hofmann C., Piercing the Corporate Veil: Historical, Theoretical & Comparative Perspectives, Berkeley Business Law Journal, Vol.16, No.1, 2019, 183.

(inhalating interference) მიიჩნევა დელიქტისმიერ პასუხისმგებლობად.⁴⁴ აღნიშნული ის შემთხვევაა, როდესაც პარტნიორი კომპანიის ქონებას არასათანადოდ და კომპანიის ინტერესების სანინაალმდეგოდ იყენებს და ეს ქმედება ინვესტორ კომპანიის გადახდისუუნარობას ან გადახდისუუნარობის საფრთხეს.⁴⁵ გერმანიის სასამართლო პრაქტიკით, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების პარტნიორი შეიძლება გახდეს პასუხისმგებელი დელიქტის საფუძველზე, როდესაც პარტნიორი გულგრილად უყურებს იმ ფაქტს, რომ შესაძლოა კომპანიამ ვერ დააკმაყოფილოს კრედიტორების მოთხოვნები.⁴⁶ ამასთან, ზიანის ანაზღაურების შემთხვევა იქნება მაშინ, როდესაც სიცოცხლისუუნარო დახურული კორპორაციის პარტნიორი მაინც აგრძელებს კორპორაციის მემკვიდრით ბიზნესოპერაციების განხორციელებას, მიუხედავად იმისა, რომ მას გაცნობიერებული აქვს ვალდებულებების დაკმაყოფილების შეუძლებლობა.⁴⁷

გამჭოლ პასუხისმგებლობასა და დელიქტს შორის სადემარკაციო ხაზის გავლენა მნიშვნელოვანია იმ კუთხით, რომ სამართლებრივი დაცვის თითოეულ საშუალებას აქვს განსხვავებული წინაპირობა და შესაბამისად, განსხვავებული მტკიცების პროცესი. ქართული კანონმდებლობის შესაბამისად, დელიქტური ვალდებულების წინაპირობებია: მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, ზიანი, მიზეზობრივი კავშირი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასა და ზიანს შორის, ზიანის მიმყენებლის ბრალი. პირს ზიანის ანაზღაურება დაეკისრება, თუ არსებობს ოთხივე წინაპირობა.⁴⁸ გამჭოლი პასუხისმგებლობის წინაპირობები კი სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების ელემენტის არსებობა და საზოგადოების მიერ კრედიტორების დაკმაყოფილების შეუძლებლობაა.⁴⁹ მართალია, მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველი კრედიტორისთვის არ ცვლის შედეგს, თუმცა გამჭოლი პასუხისმგებლობა უფრო რთულად სამტკიცებელია.⁵⁰ ამასთან, შესაძლოა გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრებისას კრედიტორს არ უწევს იმის მტკიცება, რომ პარტნიორების ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, ამ უკა-

⁴⁴ იქვე, 177; იხ. ციტირება: BGH Trihotel, 2007 NJW 2689 ¶ 28.

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ Vandekerckhove K., Piercing The Corporate Veil: a Transnational Approach, Kluwer Law International, 2007, 62. იხ. ციტირება: German Supreme Court (Bundesgerichtshof) 24 June 2002, (2002) GmbHHR, 902 et seq. (with comments H. Schroder).

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 20 ივნისის Nას-769-737-2016 გადაწყვეტილება, 19; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 04 ოქტომბრის Nას-176-163-2015 გადაწყვეტილება, 21; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 11 აპრილის Nას-1426-2018 გადაწყვეტილება, 20.

⁴⁹ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 26-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁵⁰ ბურდული ი., მახარობლიშვილი გ., თოხაძე ა., ზუბიტაშვილი ნ., ალადაშვილი გ., მალრადე გ., ეგნატაშვილი დ., საკორპორაციო სამართალი, თბილისი, 2022, 401-402.

ნაკსნელი წინაპირობის არარსებობა კი გამოირიცხავს დელიქტის არსებობას. აღსანიშნავია, რომ მართლსაწინააღმდეგოდ მიიჩნევა სხვა პირთა დაცული ინტერესის ხელყოფა, რაც მოიცავს როგორც კანონით დადგენილი წესების, ისე ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების დარღვევას.⁵¹ შესაბამისად, უნდა აღინიშნოს ის, რომ მეანაბრეთა თანხების მითვისებასთან დაკავშირებულ ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებაში,⁵² გაუგებარია, მართლწინააღმდეგობის ელემენტი რის საფუძველზე დაადგინა სასამართლომ, რადგან კომპანიის მიერ მის პარტნიორზე სესხის გაცემა არ ქმნის მართლწინააღმდეგობას.

ამასთან, ყურადღების მიღმა არ უნდა დარჩეს ის ფაქტი, რომ დელიქტური პასუხისმგებლობის დაკისრებასთან დაკავშირებულია სამართალწარმოების გამარტივებული წესი. თუკი პარტნიორისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრებას წინ უძღვის სისხლის სამართლის განაჩენი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ზიანის ანაზღაურების გამარტივებული წესით ანაზღაურების შესაძლებლობას იძლევა.⁵³ ამასთან, პრეიუდიციული ძალა მიენიჭება ზიანის ფაქტსა და მიზეზობრივ კავშირს, ხოლო ასეთ შემთხვევაში სასამართლო არ გამოიკვლევს ზიანის წინაპირობებს.⁵⁴ თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თუკი ზიანი გამარტივებული წესით არ ანაზღაურდება და ჩვეულებრივი წარმოების ფარგლებში მოხდება, სისხლისამართლებრივ განაჩენს არ უნდა მიენიჭოს პრეიუდიციული ძალა, შესაბამისად, თუკი სასამართლო გადაწყვეტილებას დააფუძნებს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის ნორმებს და არა დელიქტს, განაჩენს უნდა მიენიჭოს ერთ-ერთი მტკიცებულების ძალა სხვა მტკიცებულებებთან ერთად.⁵⁵

აქედან გამომდინარე, სასამართლო გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინით განიხილავს საქმეს, თუ დელიქტის საფუძველზე არსებითი მნიშვნელობა აქვს პროცესუალური თვალსაზრისით და მტკიცების ტვირთის გადანაწილების მხრივ. აღსანიშნავია, რომ უზენაესი სასამართლო ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, სადაც შემოსავლების სამსახური თავის მოთხოვნას აფუძნებდა დელიქტზე, სასამართლომ მიუთითა, რომ უფრო სპეციალური ნორმის „გამჭოლი პასუხისმგებლობის“ დოქტრინის გამოყენება უნდა მომხდარიყო. ამასთან, ვინაიდან დელიქტის საფუძველების გამოყენება არამართებულად მიიჩნია, სასამართლომ გამოირიცხა კიდევ გამარტივებული წესით ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა.⁵⁶

⁵¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 18 იანვრის **ნას-1168-2022** გადაწყვეტილება, **38**.

⁵² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 24 დეკემბრის **ნას-203 2020** გადაწყვეტილება.

⁵³ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის **309²⁰**-ე მუხლი.

⁵⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 30 სექტემბრის **ნას-967-2022** გადაწყვეტილება, **24**.

⁵⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 15 მაისის **ნას-1307-1245-2014** გადაწყვეტილება.

⁵⁶ იქვე.

V. დასკვნა

წარმოდგენილი მსჯელობიდან გამომდინარე, რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი შეიძლება გამოიყოს, რაც პრაქტიკული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ახალი „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი მონესრიგების უკეთ გააზრებისთვის. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღნიშნოს, კორპორაციული საფარველის გაჭოლვისთვის კრედიტორმა უნდა დაადასტუროს პარტნიორის მხრიდან სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენება, შესაბამისად კი, ისეთი მოქმედებების განხორციელება, რის შედეგადაც საზოგადოებას აღარ აქვს დამოუკიდებელი სამართალსუბიექტურობა, ანუ კრედიტორმა უნდა ამტკიცოს, რომ რეალურად კომპანია და პარტნიორი ერთი და იგივე პირია.

ამასთან, გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრების მიზნებისთვის, იმის დასადასტურებლად, რომ საზოგადოებას არ შეუძლია კრედიტორის დაკმაყოფილება, აუცილებელი არ არის გადახდისუუნარობის საქმისწარმოების დაწყება, აგრეთვე საზოგადოების მიმართ გადახდევინებისა და აღსრულების ყველა პროცედურის უშედეგოდ გავლა. მოსარჩელეს აკისრია მხოლოდ პირველადი ვარაუდის შექმნის მტკიცების ტვირთი. შესაბამისად, კომპანიის მიერ კრედიტორის ვერ დაკმაყოფილების პირველადი ვარაუდის შექმნა შესაძლოა სხვა მტკიცებულებებით დადასტურდეს, როგორცაა, მაგალითად, კომპანიის მოვალეთა რეესტრში ხანგრძლივი რეგისტრაცია, კომპანიის განცხადება, რომ მას არ შეუძლია კრედიტორის დაკმაყოფილება და სხვ. ამ დროს მტკიცების პროცესის თვალსაზრისით, მოსარჩელემ (კრედიტორმა) ჯერ უნდა შექმნას პირველადი ვარაუდი, რომ კომპანიას არ შეუძლია დააკმაყოფილოს კრედიტორები, ხოლო ამის შემდეგ უნდა ამტკიცოს პარტნიორის მხრიდან სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენების ფაქტი.

რაც შეეხება გამჭოლი პასუხისმგებლობის მიმართებას დელიქტურ პასუხისმგებლობასთან, მიზანშეწონილია, აღნიშნოს, რომ გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინით განიხილავს სასამართლო საქმეს, თუ დელიქტის საფუძველზე არსებითაა სამოქალაქო პროცესში მტკიცების ტვირთისა და მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტების სწორად განსაზღვრა/ჩამოყალიბების პროცესში. ნათელია, რომ დელიქტურ პასუხისმგებლობასა და გამჭოლ პასუხისმგებლობას განსხვავებული წინაპირობები აქვს, ეს უკანასკნელი უფრო რთულად სამტკიცებელია და მოიცავს ისეთ შემთხვევებსაც, როდესაც პარტნიორის ქმედებები მართლსაწინააღმდეგო არ არის. ამასთან, ყურადღების მიღმა არ უნდა დარჩეს ის ფაქტი, რომ გამჭოლი პასუხისმგებლობისგან განსხვავებით, დელიქტურ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებულია ზიანის გამარტივებული წესით ანაზღაურების შესაძლებლობა, შესაბამისად კი, სრულად განსხვავებული მტკიცების პროცესი.